

STANICE NEISKORIŠĆENOG ŽIVOTA

(Zoran Pešić Sigma: *Voz za jednog putnika*, Matična biblioteka „Svetozar Marković“, Zaječar, 2008)

Pesnička dela Zorana Pešića Sige nalaze se na granici između lirske i epske poezije. Mada je svaka pesma nove knjige razvijena kao samostalna celina ona se može i mora čitati u celini zbirke. Tačnije, epizode jedne priče uobličene su kao lirske pesme, ali one ipak ostaju segmenti dužeg, poemičnog dela. Ti narativni elementi u Sigminoj poeziji prožeti su didaktičkim. Priča se gradi na osnovu poruka, iskustva kojim se dolazi do nekog zaključka o svetu. Ključ za čitanje ove knjige mogla bi biti uvodna pesma „Voz za jednog putnika“. Postavlja se pitanje da li se naslov ponad ovih stihova odnosi na samu pesmu ili je to naslov cele knjige koji je stavljen iznad prologa. U svakom slučaju, ona predstavlja sažetak zbirke na osnovu kojeg se ostale pesme jasno smeštaju u određeni okvir. Sam naslov može se jednostavno shvatiti kao metafora za život: „putnik putuje u vozu koji je sam/ sve stanice su samo njegove/ svi koferi prepuni smuljanim teretom/ samo njegovim“. Tema prolaženja kroz život bez saputnika, dakle tema nemogućnosti da se sa drugim ljudima ostvari istinski kontakt, svakako je jedna od ključnih u ovoj knjizi. Međutim, ima tu, naravno, i dublje simbolike. Slika voza koji postoji zbog jednog putnika neumitno priziva Kafkinu parabolu o čuvaru na ulazu u zakon. Vrata koja su stvorena samo za jednog čoveka ostaju zatvorena zato što on nije znao da su samo za njega. Ostaju neupotrebljena. Sigmin lirski junak prolazi pored niza stanica koje su „samo njegove“. Bezbroj mogućnosti koje se otvaraju u životu ostaju neiskorišćene, propadaju. Pošto su one tu samo za lirskog junaka, postoji njegova odgovornost, njegov greh što te stanice nije upotrebio, što ih je ostavio samo kao mogućnosti. Tako tema neiskorišćenog života, izdajstva samoga sebe postaje noseća u ovoj knjizi. Te teme se nedavno dotakao i Vladimir Kopicl u zbirci *Promašaji*. Prološka pesma završava se stihovima: „sva sedišta uredno numerisana/ i niko da zađe/ ni konduktera da naplati nepovratnu kartu“. Mogućnost saživota sa drugima je nestala, mada se, sudeći po numerisanim sedištima, na njih čeka. Nedostaje i „kondukter“, viša instanca, neko ko će potvrditi da život ide u dobrom pravcu, neko ko će to „overiti“. Tako se otvara još jedna važna tema – tema bogoostavljenosti.

Tri ciklusa knjige sugerše tri faze putovanja, tri životna stadijuma. U prvom je reč o pripremi za život i nosi metaforični naslov *Pakovanje kofera*. Već u prvom tekstu ovoga ciklusa, u „Kratkoj pesmi o postanku“, uočava se da je znanje lirskog subjekta manje nego u prologu, tačnije da je prolog rekapitulacija iskustva koje se ovde daje u stadijumima: „glas odjekuje u nadi/ Da nas sve jedna čestica nosi/ i da su svi putevi/ naši“. Umesto usamljenog pojedinca koji se javlja na početku, ovde progovara prvo lice množine. Otudjenost od sveta još nije nastupila. Jedna čestica koja sve nosi lako se može shvatiti kao Zemlja. Otuda i naslovna metafora dobija još jedno moguće značenje. Mada na prvi pogled izgledaju identično kao misli, „svi putevi su naši“ i „sve su stanice njegove“ suštinski se razlikuju.

Putnik ne silazi na svim stanicama i one pored kojih je prošao ostaju neiskorišćena mogućnost. Sa druge strane, na početku se svi putevi čine otvorenim, mogućim. Životu koji još nije življen nije uskraćena nijedna mogućnost. Tačnije, „svi putevi su naši“ samo kao mogućnost. To je pohvala snu o životu, ne samom životu. Svi ti putevi ponovo će se sastaviti u smrti, ali to na početku nije potrebno: „smrt je ovde izostavljena kao/ reč koja sve objašnjava“ („Gle sad sam tuga u praznom“).

Dok u prvom ciklusu dominira prvo lice množine, u drugom pod naslovom *Nemoguće putujem*, koristi se prvo ili, kao zamena prvog, drugo lice jednine. Problem različitih puteva koji se ne mogu istovremeno iskoristiti ovde uzima pun zamah: „Kada pustiš unutra nema te napolju“ („Nemoguća vrata“). Takođe, razvija se i produbljuje tema bogoostavljenosti, neposedovanja informacija sa više instance koje bi pomogle u snalaženju u životu: „ali račun je prosta prilagodljivost/ i nema obzira i nema nade i nema poznatih cifara/ koje objašnjavaju poredak“ („Nemoguća vrata“). Život je oslikan kao putovanje vozom čiji je cilj smrt. Nije bitno ono što se nalazi između, moguća zadovoljstva, propuštene stanice. Svaki pokušaj da se uhvati nešto osim tog putovanja je uzaludan: „Ne možeš da ispadneš iz ovog voza/ iza prozora nije pejzaž koji promiče“ („Ne naginji se kroz prozor“).

Treći ciklus, *Stanica večnost*, označava kraj puta. Stanica ka kojoj se silazi nije nijedna od onih stanica koje su pripadale lirskom junaku i koje je gledao kroz prozor. To je stanica koja završava putovanje i trebalo bi da mu da smisao. Kao u Kavafijevoj „Itaki“, putovanje je bilo cilj, ali kraj putovanja je uvek prisutan, bez svesti o njemu nema ni puta: „sve što je po redu nanizano/ u vremenu/ opija nadom/ idući trenutak iskopaće odgovor/ plav od Boga“ („Plava nerazumljiva noć“). Za razliku od poznatih stvari u prethodnim ciklusima, kraj je nepoznat, tajanstven. U jednoj od boljih pesama zbirke, „Razgovor o olovkama“ čitamo sledeće stihove: „stvari u sobi prljavih zidova/ spokojno čekaju/ da budu upotrebljene“. Paralela sa stanicama na kojima putnik nije sišao, očigledna je. Iz perspektive večnosti sam život dobija drugačiji izgled: „gde bog čuva slike vremena/ kolika je njegova vešernica (...) a smrt nas zaustavlja u jednoj slici/ koja lagano rotira u praznini/ i svi anđeli ne znaju šta sa praznim ramovima/ u pustoši“ („Slika se malo iskrivila“). U tim praznim ramovima kao da su ostale one mogućnosti koje nisu iskorišćene. Naslov naredne pesme eksplicitno upućuje na ta propuštanja: „Sve pesme koje neću napisati“. Završnim akordima zbirke Sigma kao da pokušava da nađe optimistički pogled na stvari. U didaktičkom duhu kaže: „povuci kočnicu/ zaustavi voz bar jednom u životu/ pre nego te izbace/ na prvu stanicu samilosti“ („Kočnica“). Ovim se zaokružuje viđenje savremenog života. Treba se opet podsetiti *Odiseje* i Kavafijeve „Itake“ u kojima je putovanje bilo bogato, putnici su silazili na svim stanicama. Danas putnik ide po nepokretnim šinama i nigde se ne zaustavlja. Krik očajanja u navedenim stihovima potiče iz tog izvora. Smrt neće osmisliti život, ona će samo sačuvati njegove slike, ali te slike nastaju samim životom, samim upotrebljavanjem stvari. Mada zvuči kao želja da se iz života pobegne, ovaj usklik je naredba da se u život uleti, bez konduktera, bez šina, bez unapred datih očekivanja, čak i bez očekivanja smrti. Zapravo, da se živi kako se jedino može živeti, nasuprot putovanju koje je u uvodnoj pesmi opisano kao jednolično, kao: „pejzaž koji promiče tutnjavom tgd m tgd m/ džabe tgd m džabe tgd m džabe“. Ova onomatopejizacija reči džabe koja je stavljena naporedo sa skupom glasova bez smisla, podvlači besmislenost tog putovanja i konkretizuje ga u jednoj slici.

Slikovni izraz u Sigminoj knjizi takođe je na visokom nivou: „usporen snimak sunca“ („Lica budućnosti“); „bestelesno perje jastuka“ („Snažna pesma o opraštanju“). I u oblicima bliskim aforizmu Sigma uspeva da ostane liričar: „tuga je onaj višak/ kad između slobode i ljubavi/ odabereš slobodu“ („Oklopni voz“); „Nikada ne očekivana sreća („Kočnica“), kao i u još jednom aludiranju na Kafku: „nekadašnja glad na smrt/ sada je turistička atrakcija“ („Dokument 2“).

No, čak i u ovako čvrsto građenoj i koherentnoj knjizi postoje nekolike pesme koje se mogu čitati nezavisno. Takva je recimo „Prostirem veš“, verovatno jedna od najreprezentativnijih unutar zbirke *Voz za jednog putnika*. Pesimistička vizija u njenim stihovima dobija svoj intimniji, ličniji ton. Ali to je ona ista vizija koja se provlači kroz celu knjigu, vizija očekivanja.